

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації
Кафедра педагогічної творчості

До 180-річчя
НПУ імені М. П. Драгоманова

До 25-річчя
кафедри педагогічної творчості

**ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ,
МАЙСТЕРНІСТЬ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМ
У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ
ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ:**

ЗДОБУТКИ, ПОШУКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2015

УДК 378.12 (075.8)
ББК 74.58
П 24

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 7 від 24 лютого 2015 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- В. В. Молодиченко*, доктор філософських наук, професор, ректор
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького;
- З. Н. Курлянд*, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
ДЗ “Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського”;
- М. М. Солдатенко*, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу теорії
та історії педагогічної майстерності Інституту педагогічної освіти
та освіти дорослих НАПН України.

П 24 Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі
підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи :
монографія / керізн. авт. кол. Н. В. Гузій ; Мін-во освіти і науки
України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ
імені М. П. Драгоманова, 2015. – 432 с.

ISBN 978-966-931-023-1

Коллективна монографія, присвячена 25-річчю першої в Україні та колишньому
СРСР кафедри педагогічної творчості, акумулює результати досліджень провідних
українських вчених та їх наукових шкіл щодо багатоаспектної проблеми високоякісної
ефективної професійної праці освітянських кадрів. Презентовані у виданні оригінальні
концептуальні ідеї, моделі, підходи, технології вибудовують сучасну фундаментальну
стратегію модернізації професійної підготовки фахівців освітньо-виховного профілю та
розкривають дієві засоби активізації процесів їх творчого розвитку, професійної
самореалізації, формування індивідуального стилю, педагогічної майстерності та
культури професійної поведінки.

Монографію адресовано науковцям, викладачам вищих навчальних закладів та
установ післядипломної освіти, педагогам-практикам, управлінським кадрам освітньої
галузі.

УДК 378.12 (075.8)
ББК 74.58

ISBN 978-966-931-023-1

- © колектив авторів, 2015
© Гузій Н. В., 2015
© Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, 2015

ПЕРЕДМОВА

Надзвичайна динаміка усіх цивілізаційних процесів
спонукає людину до вироблення педагогічного
ставлення до себе як до об'єкту творення, наповнюючи буття
в культурі особистісними смислами, викликаними
суперечностями глобалізованого світу. У такій
самоутворюючій діяльності людина користується тими
засобами, що народжені і збережені культурою і втілюються
різноманітними соціальними інститутами держави, які
забезпечують її професіогенез.

З кінця минулого століття актуалізований науковий
інтерес до окремих аспектів особистісного розвитку у
контексті професійної педагогічної діяльності в освітній
реальності не отримав належної соціально-культурної
продуктивності, адже слабоорганізована динаміка вітчизняної
педагогічної галузі все ще реалізовує поелементні реформації,
вибудовуючи в інноваційному пошуку власні мікросистеми,
зумовлені потребою виживання у складних сучасних
соціокультурних умовах державотворення на тлі економічної
кризи, амбівалентності цивілізаційних процесів і відповідного
культурного устрою.

У таких умовах соціальна реальність імплементує
культурні виклики в систему підготовки освітянських кадрів.
Саме педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм
постають акмеодусами самотворення людини в педагогічній
сфері життєдіяльності. У запропонованій монографії, яка
складається з трьох розділів, означені акмеодуси
професійної діяльності в освітній галузі висвітлюються у
спосіб наукової рефлексії їх сутнісних, феноменологічних,

процесуально-динамічних, організаційно-технологічних характеристик.

У першому розділі “Творчість, майстерність, професіоналізм освітянських кадрів як фундаментальна стратегія інноваційного розвитку педагогічної освіти в умовах трансформаційних змін” наголошується на тому, що формування гармонійної творчої самодетермінованої особистості, здатної до керування своїм розвитком постає актуальним освітнім завданням креативної педагогіки. Для його реалізації О. В. Вознюк пропонує цілісно-системний синергетичний підхід (1.1.). Модернізація системи освіти в Україні спрямована на розвиток інноваційного потенціалу суспільства. Забезпечення виходу вітчизняної науки і техніки на світовий рівень, на думку С. О. Сисоевої, зумовлено використанням соціальних, психологічних та педагогічних підходів до визначення творчої особистості (1.2.). Актуальні практико-орієнтовні узагальнення для вирішення проблеми формування конкурентоздатного фахівця, розвитку його творчості як чинника професійної самоідентифікації запропоновано Н. В. Кічук (1.3.). Ініційована Н. А. Сегедою ресемантизація поняття самореалізації особистості педагога уможливила виявлення її педагогічного смислу та створення експертних маркерів динаміки сформованості модельних конструктів професійної самореалізації вчителя (1.4.).

У другому розділі “Категоріальна сутність і змістові параметри високоякісної праці педагога у сучасному понятійному просторі” Н. В. Гузій обґрунтовано та змодельовано понятійно-термінологічну систему, що характеризує явище і феномен професіоналізму освітянських кадрів як загальний базовий інваріант понятійних характеристик високоякісної праці у педагогічній професії (2.1). В. В. Сидоренко розглянуто педагогічну майстерність учителя-словесника як соціально-педагогічний, науково-

теоретичний, науково-методичний та акмеологічний феномен та висунуто принцип акме-синергетичного підходу для її формування у післядипломній педагогічній освіті (2.2). Важливою особливістю педагогічної майстерності постає проблема налагодження продуктивної взаємодії з аудиторією. У такому контексті О. А. Лавріненко стверджує, що практичний досвід і творчі пошуки словесної виразності в театральній спільності засвідчують необхідність постійного й наполегливого тренування, спеціальної роботи над живим словом (2.3.). В. М. Гриньова наголошує, що високе звання “Вчитель” набуває свого справжнього сенсу лише тоді, коли воно невіддільне від поняття “культура”. Виокремлені науковцем функції педагогічної культури дозволили визначити педагогічну культуру як цілісну систему, позитивні результати розвитку якої можна отримати в тому випадку, коли вона буде створена і буде забезпечена її оптимальне функціонування (2.4.). Актуальність педагогічної етики, визначення деонтологічних засад професії обумовлені зростаючими вимогами до професіоналізму та компетентності педагога. Для вирішення цієї проблеми Л. Л. Хоружа обґрунтувала етапну модель етичного зростання педагога, яка сприятиме визначенню чітких етичних орієнтирів педагогічної професії, усвідомленню вчителем морального сенсу своєї діяльності, дотриманню у практичних діях норм і правил етики, що унеможливить негативні прояви, впливатиме на формування та розвиток його етичної компетентності, професійної культури, світогляду, дасть змогу гармонізувати усю його сферу суб’єкт-суб’єктної взаємодії (2.5.). Комунікативна культура дорадника освітньої сфери виступає основою професійного становлення. Проведений Д. В. Щербиною ґрунтовний аналіз значного масиву психолого-педагогічних джерел підтвердив необхідність визначення сукупності вихідних засад,

принципів, умов, етапів, організаційних форм у вигляді навчальних дисциплін, спрямованих на формування комунікативної культури консультанта з дорадництва у сфері освіти, методиста у процесі підготовки до ефективної професійної діяльності (2.6.).

У третьому розділі монографії розглянуто науково-теоретичні та технологічні засади творчого професійного зростання фахівців освітньо-виховного профілю у педагогічних навчальних закладах. Зокрема, Л. В. Кондрашова визначає методологічне підґрунтя професійної педагогічної підготовки у контексті особистісно-орієнтованого, діяльнісного, змістово-процесуального, компетентісно-креативного, технологічного підходів, що зумовлюють розвиток творчих можливостей майбутніх учителів (3.1.). О. А. Дубасенюк актуалізує проблему формування духовно-моральної особистості, здатної до творчого пошуку і продуктивної діяльності. Для її вирішення науковець пропонує методологію креативного підходу, висвітлює роль і досвід Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки та науково-дослідної лабораторії “Акмеологія освіти” (Житомирський державний університет імені Івана Франка) у впровадженні наукових підходів у сучасний освітній простір (3.2.). Є. С. Барбіна наголошує, що подолати існуючий у сучасних вищих закладах освіти розрив між діяльнісною формою підготовки та особистісним розвитком кожного студента дозволяють нові підходи до визначення сутності педагогічної майстерності, змісту і структури її базових складових, що ґрунтуються на гармонії й взаємодії діяльнісного та особистісного компонентів, врахуванні в діяльності базових індивідуальних якостей, відповідно до чого має формуватися зміст і організація процесу викладання основ педагогічної майстерності у вищій школі (3.3.). О. М. Пехота переконує в

необхідності переглянути педагогічну освіту з позицій гуманістичного підходу, надати їй індивідуально і особистісно орієнтованого характеру. При успішності навчання, якщо студент оцінюється з урахуванням власного темпу просування, забезпечується продуктивність особистісного зростання (3.3.). У боротьбі зі спотворенням духовного життя людини і суспільства на передній край, на думку М. О. Лазарева, виходить сучасна інноваційна освіта, спрямована на ствердження у навчанні й вихованні найважливіших для наших сучасників гуманітарних цінностей. У своїх поглядах науковець актуалізує ідеї сократівської педагогіки та евристично-модульну технологію навчання й виховання як найбільш продуктивну і перспективну для активного формування гуманітарних цінностей людини (3.4.).

Наведене узагальнення основних концептів розділів запропонованої монографії сприяє ствердженню мета-принципу синергії як основи загальнонаукової трансдисциплінарності, науково-педагогічної людиноцентрованості, презентованих у виданні оригінальних концептуальних ідей, моделей, підходів, технологій, що вибудовують сучасну фундаментальну базу модернізації професійної підготовки фахівців освітньо-виховного профілю та розкривають дієві засоби активізації процесів їх творчого розвитку, професійної самореалізації, формування індивідуального стилю, педагогічної майстерності та культури професійної поведінки.

Зміст

<i>Вступ</i>	1
Розділ 1. ТВОРЧИСТЬ, МАЙСТЕРНІСТЬ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВИТИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН	11
<i>Вознюк О. В.</i> СИНЕРГЕТИЧНА ПАРАДИГМА КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ	11
<i>Сисоєва С. О.</i> СОЦІАЛЬНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ	28
<i>Кічук Н. В.</i> ТВОРЧИСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЯК ЧИННИК ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ.....	62
<i>Сегеда Н. А.</i> САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ СФЕРІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ: СУТНІСНІ ВИМІРИ І МОДЕЛЬНІ КОНСТРУКТИ	72
Розділ 2. КАТЕГОРІАЛЬНА СУТНІСТЬ ІЗМІСТОВІ ПАРАМЕТРИ ВИСОКОЯКІСНОЇ ПРАЦІ ПЕДАГОГА У СУЧАСНОМУ ПОНЯТІЙНОМУ ПРОСТОРІ	109
<i>Гузій Н. В.</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ	109
<i>Сидоренко В. В.</i> ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА	156

<i>Лаверіненко О. А.</i> СЦЕНІЧНА МОВА В ОБРИСАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	200
<i>Гриньова В. М.</i> ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	234
<i>Хоружа Л. Л.</i> ВІД ЗНАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ ДО ЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ: СТРАТЕГІЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГА	252
<i>Щербина Д. В.</i> КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА-ДОРАДНИКА.....	259
Розділ 3. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ФАХІВЦІВ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОФІЛЮ У ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	289
<i>Кондрашова Л. В.</i> МЕТОДОЛОГІЧНА СФЕРА ПІДГОТОВКИ ТВОРЧОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВИТИ	289
<i>Дубасенюк О. А.</i> НАУКОВІ ЗАСАДИ КРЕАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	318
<i>Барбіна С. С.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВИТИ	342
<i>Пехота О. М.</i> ПЕДАГОГІКА СТАНОВЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ..	368
<i>Лазарев М. О.</i> ЕВРИСТИЧНА ОСВИТА У ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧІЙ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	397

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Барбіна Єлизавета Сергіївна – професор кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету, доктор педагогічних наук, професор;

Вознюк Олександр Васильович – доцент кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка, доктор педагогічних наук, доцент;

Гриньова Валентина Миколаївна – заступник директора Навчально-наукового інституту педагогіки та психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, доктор педагогічних наук, професор;

Гузій Наталія Василівна – завідувач кафедри педагогічної творчості Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Дубасенюк Олександра Антонівна – професор кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, доктор педагогічних наук, професор;

Кічук Надія Василівна – завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та початкової освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету, доктор педагогічних наук, професор;

Кондрашова Лідія Валентинівна – професор кафедри педагогіки вищої школи та освітнього менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, професор;

Лавріненко Олександр Андрійович – головний науковий співробітник відділу теорії та історії педагогічної майстерності Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;

Лазарєв Микола Остапович – завідувач кафедри педагогічної творчості та освітніх технологій Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, кандидат педагогічних наук, професор;

Пехота Олена Миколаївна – завідувач кафедри педагогіки Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, доктор педагогічних наук, професор;

Сегеда Наталя Анатоліївна – завідувач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, професор;

Сидоренко Вікторія Вікторівна – головний науковий співробітник лабораторії навчання української мови Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент;

Сисосва Світлана Олександрівна – завідувач науково-дослідної лабораторії освітології Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України;

Хоружа Людмила Леонідівна – проректор з наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор;

Щербина Дар'я Володимирівна – доцент кафедри педагогічної творчості Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук, доцент.

Наукове видання

**ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ, МАЙСТЕРНІСТЬ,
ПРОФЕСІОНАЛІЗМ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ
ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ:**

ЗДОБУТКИ, ПОШУКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Монографія

*Керівник авторського колективу –
Гузій Наталія Василівна*

*Технічне редагування – Т. М. Ветраченко
Верстка – Т. С. Меркулова*

Підписано до друку 16 березня 2015 р. Формат 60x84/16

Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.

Ум. др. арк. 27. Об.-вид. арк. 23,04.

Наклад 300 прим. Зам № 483

Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002 (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (044) 239-30-26